

Svenska AP-fonderna investerar i kritiserad gruva

AP-fonderna har investerat svenskarnas pensionspengar i det kanadensiska företaget Goldcorp, som tjänar miljarder på den blomstrande guldindustrin. Priset för de växande pensionspengarna är miljöförstöring och söndrande sociala strukturer, som betalas av de fattiga bönder som bor vid gruvorna, bland annat i Guatemala.

TEXT & FOTO: CHRISTIN SANDBERG

GULD ÄR EN LÖNSAM AFFÄR. De senaste tio åren har värdet tredubblats. Den snabbast växande marknaden för guldrutning är Latinamerika. Goldcorp tjänar hundratals miljoner om året, bara i Marlingruvan i Guatemala uppgick vinsten till 100 miljoner dollar 2008. En procent av denna summa kom Guatemala till del, hälften till regeringen och hälften till de kommuner där gruvan ligger.

– Företaget lurade oss. De köpte marken utan att berätta varför och betalade en krona per kvadratmeter. De lovade arbeten och utveckling till folket, men vi har inte sett något av detta, berättar Crisanta Hernández Pérez i byn Ajel.

Guatemalas största guldgruva Marlin, som ägs av det kanadensiska företaget Goldcorp, ligger i regionen San Marco i

nordvästra Guatemala. För att nå bergsbyn Ajel skumpar vi fram på serpentinvägar omgivna av terrassodlingar där majsens svamp i vinden. Grusvägarna är fulla av stora hål och sprickor och risken för jordskred och ras är ständigt närvarande. Under regnperioden från maj till oktober är många av byarna stundtals helt isolerade.

– Våra hus spricker på grund av sprängningarna i gruvan, säger Crisanta Hernández och visar runt i sitt hus där väggarna i alla rum har spruckit.

SPRICKORNA ÄR BARA ett av många problem som drabbat befolkningen sedan gruvdriften satte igång. Att utvinna guld i dagbrott är extremt miljöfarligt. Enligt en studie av gifthalterna i vattendragen runt gruvan, gjord av den katolska miljöorganisationen Copae, överstiger nivåerna av tungmetaller som järn, aluminium, magnesium och arsenik de värden som både Världsbanken och Guatemalas egna lagar rekommenderar.

Ett annat problem är den enorma vattenförbrukningen: 250 000 liter per timma. Den volymen skulle täcka en familjs behov i 22 år.

**Marlingruvans dagbrott
i San Marcos, Guatemala.**

TEMA: FÖRETAGSMAKT ELLER MÄNNISKORÄTT

– Våra vattenkällor har sinat. Tidigare hade vi åtta brunnar, nu finns det bara vatten i två av dem, berättar Crisanta Hernández Pérez.

I en rapport från den guatemalanska miljöorganisationen Ceiba framkommer det att ekosystem och den biologiska mångfalden i området förstörs och aldrig – hur många träd som än planteras – kommer att kunna återställas. Dessutom saknar Goldcorp planer på hur gifterna i området kring gruvan ska tas om hand samtidigt som företaget planerar att tömma gruvan på guld de närmaste tio åren.

På längre sikt riskerar gruvan att inverka på lokalbefolkningens försörjningsmöjligheter genom de miljökador den medför. Det förorenade vattnet drabbar till exempel jordbruket hårt.

Regeringens ståndpunkt är att gruvnäringen leder till utveckling i form av infrastruktur och fler arbetstillfällen, något som även marknadsförs av gruvbolaget i radioreklam och i foldrar som delas ut i byarna. Enligt landets energi- och gruvdepartement har regeringen utfärdat 395 nu gällande licenser för gruvdrift. Goldcorp är på väg att öppna sin andra guldgruva i Guatemala.

I Sipakapa har befolkningen, med borgmästaren Delfino Tema i spetsen, under flera år motarbetat Marlingruvan.

– Vi är inte emot utveckling, vi kräver dock att få vara med och bestämma vad för utveckling vi vill ha utifrån de lokala förutsättningarna, säger Tema.

Han berättar om en grupp bönder som nyligen gått samman för att odla kaffe för export, som ett alternativ till de jobb som gruvan erbjuder.

FLERA STUDIER FRÅN Världsbanken och människorätsorganisationer lyfter fram de sociala konflikterna i området som en av de allvarligaste konsekvenserna av gruvdriften i San Marcos. Den kanadensiska konsultbyrå Jantzi Research, som har utvärderat drygt 200 kanadensiska företag, dömde i april 2008 ut Goldcorp som socialt ansvarigt och rekommenderade investerare att dra tillbaka sina pengar från företaget.

Drygt en halv miljon guatemalaner har i lokala folkomröstningar sagt nej till gruvdrift på sin mark. Omröstningarna har genomförts med stöd i kommunallagen samt FN:s ILO-konvention 169. Trots att omröstningarna bara är rådgivande ökar det sociala trycket på företagen i och med att befolkningen enar sig i sitt motstånd.

I takt med att fler och fler byar har sagt nej till gruvdriften har konflikten kring Marlingruvan trappats upp. Hoten mot de personer som utpekats som ledare i kampen mot Goldcorp och de organisationer

---

FAKTA/Gruvlagen

Guatemalas gruvlag är en av de mest generösa i världen vad gäller miljökrav och skatter.

2005 inleddes diskussioner i kongressen om ett nytt lagförslag för att reglera gruvdriften. Meningarna går isär. Å ena sidan finns de som hävdar att en ny lag som skärper reglerna kring exploatering av mineraler skulle skrämja utländska företag från att investera i landet och å andra sidan de som menar att nuvarande lagstiftning går på tvärs mot landets bästa. Gruvlagen är i dagsläget ingen prioriterad fråga i kongressen.

Några av de punkter som diskuteras inför en eventuell ny lag är: förbättrat miljöskydd, rätten till folkomröstningar om prospektering och exploatering av naturresurser, höjda bolagsskatter så att en större del av vinsten kan stanna i Guatemala.

TEMA: FÖRETAGSMAKT ELLER MÄNNISKORÄTT

från civilsamhället som arbetar i regionen har ökat.

– Vi har fått anonyma dödshot på telefon och genom skriftliga meddelanden, berättar en av de utpekade ledarna, Aniseto Lopez från San Miguel Ixtahuacán.

Goldcorp och Marlingruvan är ett exempel på hur fel det kan gå när transnationella företag genomför storskaliga projekt utan att informera och involvera lokalbefolkningen.

Crisanta Hernández och hennes granne Fernando Basilio tillhör de fåtal invånare i området som öppet vågar tala om motståndet. De har bland annat deltagit i manifestationer mot Goldcorps dotterbolag Montana Exploradora, som står för själva gruvdriften, och representerat lokalbefolkningen vid möten med företaget. Priset de har fått betala är högt. Runt tio personer har häktningsorder hängande över sig sedan företaget polisanmält dem för skadegörelse och personskada. Den 7 september skulle flera av dem ställas inför rätta. Goldcorp och Montana Exploradora vill inte ta på sig ansvaret för händelseutvecklingen.

– Det är uppenbart att ett företag som vårt inte kan lösa alla sociala konflikter i området. Vi har dock, i den mån det har varit möjligt, bidragit till utveckling, säger Jorge Sandoval, juridisk rådgivare till Montana Exploradora.

Álvaro Ramazzini, biskop i San Marcos.

Majoriteten vill hålla sig på god fot med gruvföretaget för att inte råka illa ut och undviker därför kontakt med de aktiva gruvmotståndarna. Särskilt försiktiga är de som har en familjemedlem som arbetar i gruvan eller som deltar i något av företagets projekt. Ett sådant är trädplantering för att ersätta den skog som har skövlat. Företaget har även gett bidrag till hälsostationer och skolor. Men enligt Fernando Basilio väger det inte upp gruvindustrins negativa konsekvenser.

– Det är sant att företaget har förbättrat skolor och vägar, men det spelar ingen roll eftersom vår framtid förstörs genom att vattnet förgiftas och kanske försvinner, säger Fernando Basilio.

EN AV FÖRKLARINGARNA till de starka reaktioner som delar av befolkningen har visat finns att hämta i landets konfliktfyllda historia. Guatemala har präglats av våld och maktkamp alltsedan spanjorernas intåg för 500 år sedan. Fredsfördraget, efter det senaste 36-åriga inbördeskriget, skrevs under 1996.

– I nationalsången sjunger vi om utländsk invasion och syftar då på den spanska kolonialmakten. I dag föreslår jag att vi i stället sjunger om multinationella företags invasion, säger Álvaro Ramazzini, biskop i San Marcos.

En annan förklaring till motståndet är att det återigen är ursprungsfolken som drabbas allra hårdast. Ursprungsfolken utgör drygt hälften av landets befolkning och majoriteten är fattiga bönder. De utsätts för diskriminering, bland annat på grund av att de bär traditionella kläder och inte talar spanska. De är exkluderade från såväl den ekonomiska som den politiska makten.

Ursprungsfolken är *maya*, *xinca* och *garífunas* som i dag lever som småbrukare på de landområden som sedan fredsfördraget i allt större skala har köpts upp av trans-

Juanita Pérez och i förgrunden dottern Crisanta Hernández.

nationella företag. Ingen har frågat dem om gruvorna, trots att de som ursprungsfolk har rätt till den mark de lever på.

EN TREDJE FÖRKLARING till folkets kampvilja är mayafolkets förhållande till "moder jord", vilket kolliderar med gruvbolagens inställning. Företagen brukar våld mot naturen, enligt mayafolket.

AP-fonderna har fått i uppdrag av Sveriges riksdag att förvalta svenskarnas pensionspengar. Första, tredje, fjärde och sjunde AP-fonderna har tillsammans köpt aktier för 242 miljoner kronor i Goldcorp.

Efter Latinamerikagruppernas uppmärksammande av förhållandena vid gruvan har AP-fonderna förklarat sig i svenska medier. I en Dagens Eko-sändning i Sveriges Radio den 14 juli kommenterade Kristina Hilles-höy från AP-fondernas etikråd investeringarna så här:

– Vi följer utvecklingen och de rapporter som kommer oss tillhanda. Det är jätte-

svårt att verifiera det som frivilligorganisationer, lokalbefolkningen, myndigheterna och bolaget säger för alla säger olika saker.

Inom civilsamhället i Guatemala har man börjat diskutera vikten av att uppmärksamma fler utländska investerare på situationen.

– Det är möjligt att investerarna inte känner till problemen utan faktiskt tror att vi gynnas av deras pengar. I verkligheten är det precis tvärtom, investeringarna sätter våra liv i fara. Jag vill därför be alla investerare att ta reda på vad som verkligen händer, säger Aniseto Lopez, en av de utpekade ledarna, från San Miguel Ixtahuacán. ■

I verkligheten är det precis tvärtom, investeringarna sätter våra liv i fara.